

**Arnoldi Corvini â Belderen, Batavi, Jcti quondam
Consummatissimi, Consilarii Electoralis & Professoris
Moguntini Publici, &c. Tractatus Geminus De Personis
Atque Beneficiis Ecclesiasticis Sive ...**

opus posthumum, diu desideratum, nunc demum excusum, & indice
locupletissimo instructum

De personis ecclesiasticis

Corvinus van Beldern, Arnold

Francofurti ad Moenum, 1708

VD18 10184902

De Diaconissis. Tit. 5

[urn:nbn:de:hbz:466:1-62002](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-62002)

num. 14. Evangelium publicè prædicare; *d. can. perfectis. ibi prædicare. can. in sancta. dist. 92. ibi ad prædicationis officium. Hugo de S. Victore. lib. 2. de offic. Eccles. part. 3. cap. 11. Raban. Marus, lib. 1. Instit. Sacerdot. cap. 7. non tamen vi suæ ordinationis; de qua can. adjicimus. 16. qu. 1. ubi Gloss. verb. Sacerdotis. Gabr. in 4. dist. 24. qu. 1. art. 3. vers. Diaconorum officium. sed ex Episcopi, Prælati, vel alterius habentis ad illud munus jurisdictionem, licentia; Navarr. cons. 7. de offic. deleg. Valent. tom. 4. disput. 9. de Sacram. Ordin. qu. 1. punct. 3. nec non, sed cum ea, solemniter baptizare: can. Diaconus. dist. 93. can. constat. de consecrat. dist. 4. Moscon. de majest. milit. Eccles. part. 2. lib. 1. cap. 1. Non, nisi extreme, ob longam Episcopi, aut Presbyteri absentiam, necessitate urgente, idem, sed non solemniter, facere; Gloss. verb. necessitas. in d. can. Diaconos. can. constat. baptisma. 19. de consecrat. dist. 4. si faciant fiunt irregulares: Navar. in man. cap. 22. num. 7. Henriquez. in sum. lib. 2. de Baptismo cap. 29. §. 1. Barbof. d. lib. 1. jur. Eccles. univ. cap. 35. num. 29. cum seqq. Nec possunt citra casum necessitatis, vel absentia Sacerdotis, d. can. Diaconos. can. presente. dist. 93. B. Joan. de Capistrano. de auctor. Ecclesia. fol. 51. vers. septimo Diaconatus. Sebast. Casar. in relect. de Eccles. Hierarb. part. 2. disp. 9. §. 2. num. 11. Eucharistiam fidelibus administrare. c. firmiter. vers. si verò. de sum. Trinit. Durand. in ration. divinor. offic. lib. 2. cap. 9. num. 12.*

TITULUS V.
De Diaconissis.
SUMMARI A.

1. Continuatio.	consecrata erant Diaconisse.
2. Diaconorum & Diaconissarum similitudo.	4. Quotuplices ista.
3. An omnes mulieres Deo	5. Virgines.
	6. Vidua.
	7. Ha-

Orvinus
e Personis
nes, Ecclesiast
G IV
32

7. Harum consecratio an eadem cum virginum.
 8. Uxores Clericorum quomodo in Ecclesia Græca & Latina considerate.
 9. Diaconissa, de quibus hic, quales eligebantur.
 10. Quæ requisita atas.
 11. Quomodo ordinabantur.
12. Ordinationis mentionem facit Justinianus.
 13. An fuerit vera.
 14. Diaconissa annuntiantur Clericis.
 15. In quibus Earum constituerunt ministeria.
 16. Postea abrogata, & quando, & in qua Ecclesia prius.

1 **S**ubnectimus Titulo præcedenti hunc; quia Diaconissa & in Ecclesia Latina, & Græca aliquod munus & dignitate habuerunt olim. *Barbof. lib. 1. jur. Ecclesiast. univ. cap. 36. in principio.* Rituales Græci Nobis tradunt Diaconissarum ordinationem, similibusque prope ritibus & verbis, quibus Diaconorum, administratam.

2 Utraque enim ordinatio *χαροβία*; & *χαροβία* dicitur: Utraque ad altare ab Episcopo celebratur, & eodem Lyturgie loco: In utraque manus imponitur, dum adprecatur Episcopus: In utraque stola collo apponitur, in altari Ordinatus & ordinata communiantur, eodem sanguine Christi plenus, ut ex eo degustent, in manus tractatur. *resse Marino de Sacris ordination. exercit. 10. Diaconiss. cap. 1.*

3 Erant mulieres Deo consecrate; quia tamen non omnes mulieres tales erant Diaconissa, distinguendum cum Veteribus inter Eas.

4 Ergo Mulierum Deo consecratarum & ad perpetua castitatis vel virginis observationem obligatarum quatuor, ut referunt Patres, erant genera.

5 Primum erat *Virginum*, quæ Deo vocebant virginis castitatem; De quibus innumera exempla habemus in Epistolis S. Ignatii, Clementis Romano, Concilio Eliberitano, Terulliano, S. Cypriano; aliisque.

6 Secundum erat *Viduarum*, quæ defuncto marito castitatem voce-

banr Deo, ut Virgines Virginitatem. Nec, ut & hæ, ullo fungebantur officio in Ecclesia.

Consecratio tamen harum differabat à Consecratione Virginum. 7
 Quarum & consecratio & velatio pertinebat ad Episcopum. Vidua-
 rum ad Presbyterum: Velum ab Episcopo consecratum Episcopus
 consecrate imponebat Virgini: Velum ab Episcopo vel Presbytero
 consecratum ipsa vidua sumebat de altari, & imponebat sibi: *Concil.
 Carthagen. 2. can. 3. & 3. can. 36. Concil. Hispal. 2. can. 70. S. Leo Papa.
 epist. 88. Gelas. epist. 1. sive 3. cap. 15. 23. Zacharias, epist. 7. cap. 6. Non
 benedicebatur vidua, nec à Presbytero, nec ab Episcopo: Gelas. dicit:
 d. loco. De Viduis sub nulla benedictione velandis superius latè sufficien-
 ter, prædiximus. Concil. Turonens. II. can. 21. ait: Omnes sciunt, quod
 nunquam in Canonicis libris legitur benedictio vidualis; quia solum pro-
 posium illi sufficere debet.*

Tertium mulierum Deo consecrarum genus complectebatur 8
 Clericorum uxores, quibus cohabitare cum maritis suis non licebat.

Quoad has alia in Latina Ecclesia, alia in Græca erat consuetudo. In
 illa plerunque maritorum ferebant nomen: Episcopi uxor, dicebatur
 Episcopa: Uxor Presbyteri Presbyterera: Uxor Diaconi Diaconissa, si-
 ve Diacona. Cujus consuetudinis in Hac nulla existunt exempla. Rati-
 o: Græci Presbyteri & Diaconi utebantur uxoribus suis, quapro-
 pter ex consecrari non poterant. In Ecclesia verò Latina cum Episco-
 pi, Diaconi conjugati ordinabantur, eorum uxores perpetuam vove-
 bant castitatem; licet ingredi monasterium non tenerentur. *Concil.
 Tolosan. 1. can. 18. Epauense. can. 32. Aurelian. I. can. 15. Braccarenf.
 collect. Canon. cap. 29. Videantur Concil. Turon. II. can. 14. & can. 20.
 Anysiodor. cap. 21. Gregor. II. in Concil. Rom. can. 1. Zacharias Papa in
 Concil. Rom. cap. 5. can. Presbyter. dist. 23. Induebantur tamen vestibus
 peculiaribus professioni idoneis. S. Gregor. lib. 7. Ind. 2. epist. 7.*

Quartum & postremum genus mulierum Deo consecrarum,
 (de quibus ex professo tantum sumus tractaturi) spectat Diaconissas seu
 Diaconas propriè dictas.

Eligebantur ad hoc munus aut virgines, aut viduæ, quæ tamen 9
 unico contentæ fuerant thoro conjugali. *S. Paulus. cap. 5. 1. epist. ad
 Timoth.*

Orvinus
 e Personis
 nel, Ecclesiæ

G IV
 32

Timoth. vers. 9. S. Clemens I. in lib. 6. constit. cap. 17. dicit: Diaconissa debet eligatur virgo pudica, si autem non fuerit virgo, sit saltem vidua, quae non nupsit, & fidelis, atq. honorata sit. S. Epiphanius ad calcem libror. contra hereses. sic ait; Et ipse sunt etiam, quae in unis nuptiis continentur se habuerint, ut ab unis nuptiis viduitatem servaverint, aut semper virgines sint. Similiter Concilium Carthaginense IV. cap. 14. & Imp. Justinianus in Novel. 6. cap. 6. ait; Volumus autem, & ipsas, quae ad ordinationem perducuntur Diaconissas, sive ex viduitate sive ex virginitate. &c. Idem vult S. Clemens lib. 3. constit. cap. 7. Viduas Diaconissis obedire. Concilium in Trullo can. 48. statuit, ut Episcopi uxor, postquam consecratus est, ingrediatur monasterium; Sin autem digna visa fuerit, etiam in Diaconatus dignitatem provebatur.

10 *Etas, quae in Diaconissarum numerum adscribendis requirebatur, reperitur diversa; Nam aliquando fuit annorum quadraginta statutum, ut in Concilio Chalcedon. can. 15. relato in can. Diaconissam. 25. qu. 1. ubi praecipitur, ne Diaconissa ante annos quadraginta ordinetur, pro quo fiat probatio diligens; quod si susceperit ordinationem, & quanto tempore observaverit ministerium, & postea se tradiderit nuptiis injuriam faciens Dei gratiae, sit anathema, cum eo, qui in nuptiis ipsius convenit. Campan. in divers. jur. Canon. rub. 11. cap. 2. num. 3. Non nunquam etas sexagenaria reperitur praescripta secund. S. Paulum in loco. & Concilium Nicenum cap. 74. Vult Zonaras ad 15. Concilium Chalcedon. can. prius illud tempus annorum quadraginta virginibus quae nondum virum passae, minus accenduntur nuptiarum desiderio; posterius vero viduis deligendis fuisse statutum, utpote quae propter voluptatis experientiam majore indigerent examine, & probatione, quod probant Lator. var. Lucubrat. tom. 1. tit. 4. cap. 34. num. 3. 1. 1. atq. hinc Pamel. in schol. 72. in lib. Tertulian. de exhortat. castitat. Seb. Caesar. de Eccles. Hierarch. part. 2. disp. 9. §. 3. num. 4. & 5. Narbona de etate ad omnia humanae actus requis. an. 40. qu. 3. per tot. Patres Concilii Trullani can. 40. aliam incunt conciliationis rationem; scilicet Patres, qui Diaconissam annorum quadraginta permiserunt recipere, viduam, viduam; viduam Ecclesiam Dei gratia potentiorum ac robustiorem evasisse, &*

alterius procedere ad divinorum mandatorum observationem, firmitatem, ac stabilitatem.

Ordinabantur ergo hæc Diaconissa cum benedictione & caeremonia: teste Tertulliano, qui lib. de exhort. ad castitat. cap. ult. in fin. loquens de ordinandis viduis, dicit; *Quantæ igitur, & quæ in Ecclesiis? Ordinari in Ecclesia solent, quæ Deo nubere maluerunt.* Ordinationis nomen Tertulliano, & Authoribus in Africa coævis, pro *χρηστία*, & ordinatione, quæ per manus impositionem fit, Clericis fuit familiare, ut ex iplo cap. 41. de prescript. & cap. 7. de idololatria. S. Cypriano epist. 33. & 68. constat.

Est etiam de Diaconissarum benedictione Constitutio Apostolica, quæ extat apud S. Clement. lib. 8. cap. 26. in hæc verba; *De Diaconissis ego Bartholomæus constituo, ò Episcopo, impone ei manus presentibus Presbyteris, Diaconis & Diaconissis, & dices; Deus æterne, Pater D. N. Jesu Christi, qui viri & mulieris auctor es, qui Mariam, Deborah, Annam, & Holdam Spiritu Sancto implevisti, qui non duxisti indignum, ut filius tuus unigenitus ex muliere nasceretur, qui in tabernaculo testimonii, & in templo custodes feminas januis tuis præesse fecisti, Ipse etiam nunc respice hanc ancillam electam ad ministerium, & da ei Spiritum Sanctum, & mundam effice ab omni iniquitate carnis, ut opus sibi impositum digne perficiat ad gloriam, & laudem Christi tui.*

Extat etiam Diaconissa ordinatio in antiquo libro, qui inscribitur Ordo Romanus. relatus in Bibliotheca Patrum; hæc.

Ordinatur Diaconissa ad altare inter solemnias Missæ, post epistolam & graduales, consecratione peractâ; *Tunc ponat Episcopus Orarium in collo ejus, dicens; Stola jucunditatis induat te Dominus. Ipsa autem imponat velamen capiti suo, palam omnibus de altari acceptum.* Deinde datur illi annulus; postea torques in capite. Tandem legitur Evangelium & Missa completur.

Ordinationis Diaconissarum mentionem facit Imp. Justinianus in l. 2. Nov. 6. c. 6. qua ætate, quibus moribus, esse debeat, cum ordinatur, qua ratione ordinationem merere debeat, qualiter si nupserit post ordinationem, aut peccaverit, punienda. Numerum earum definit in Nov. 3. c. 1. atatem, in Nov. 123. c. 13. ut & Imp. Valentinianus in l. nulla nisi. 27. Cod. Theo.

Orvinus
Personis
nes, Ecclesiis

G IV

32

dos. de Episc. & Cleric. Cujus legis mentionem facit Sozomenus. lib. 1. cap. 16.

13 Volunt nonnulli *Ordinationem* istam tantum fuisse quandam benedictionem, sicut velata, & qua religionis assumunt habitum, benedicuntur hodie; fuis etiam precibus; nullamque illis ordinis potestatem collatam; ut *Basil. Ponte. de impedim. matrim. cap. 10. vers. sed cum in Diaconissa. Lavor. var. lucubrat. tom. 1. tit. 4. cap. 14. num. 33.* Veram fuisse ordinationem sustinent alii per *can. Diaconissam. can. Presbyter. can. mulieres. dist. 32.* Quibus contradicunt, & foeminas jure Diacono eorum, qua sunt Ordinis, incapaces esse defendunt, *arg. c. in nova. de penit. & remiss. alii; ut S. Thom. in addit. ad 3. p. quest. 39. art. 1. Viliam. relect. 2. de potest. Eccles. qu. 2. num. 3. Sot. in 4. dist. 25. quest. 1. art. 2. conclus. 1. Campan. d. rubr. 11. cap. 2. in pr. Lavor. d. cap. 24. num. 34.* Nos cum Morino de *sacris Ordinatis. exercitat. 10. de Diaconissis. cap. 2.* loquentes cum antiquitate, dicimus Diaconissas pertinere ad Clerum, dicit S. Epiphanius *heresi 79. Diligenter observandum esse, Ecclesiasticum Ordinem, sive Officium, usq. ad Diaconissas tantum necessarium fuisse.*

14 Unde S. Basilius *Diaconissam* fornicantem Clericorum more puniendam esse statuit, *cap. 44. dicens; Diaconissa qua una cum Greco fornicata est, ad communionem recipiendae est, (pre cum videlicet) ad oblationem autem septimo anno admittetur, scilicet si in castitate vitam agat.* Deponebatur etiam, perinde ut Clericus, teste *d. S. Basilio, cap. 23. in Diaconatu, videat. Balsamon. ad can. Apostol. 25.*

Imò *Ordinationis Diaconissarum* ritum & in Clero dignitatem docet & stabilit Concilium Nicænum I. *cap. 19. non ut tum institutum, sed ab antiquo in Ecclesia usitatum.* Desiniunt Patres Paulianistas revertentes ad Ecclesiam esse rebaptizandos: Eorum verò Clericos rebaptizatos iterum ordinari posse ab Episcopo Catholico, si examine facti digni judicentur gradu Clericali. *Si verò, inquit, examinatio eos non esse aptos deprehendit, deponi oportet.* Hoc est, gradus, quem obtinebant apud suos, eis nullo modo, pacis causa, per novam reddendus est ordinationem. Postea; *Similiter autem & de Diaconissis, & universè de illis qui in Clero recensentur, eadem forma servabitur.* *Diaconissa* ergo auctoritate Concilii & ordinabantur, & Clero anumerabantur.

Incun

Incumbentibus hęc Diaconissis munera aliqua & ministeria. 15

Primum erat; ceteras instruere mulieres de rebus, de quibus cum Diaconis, aut Episcopis agere debebant. Dicit S. Clemens I. *Constit. lib. 3. cap. 15. Eliges quoque Diaconissam fidelem & sanctam ad ministrandum mulieribus. Evadere enim solet aliquando in quibusdam domibus, ut non possis propter infideles mittere Diaconum ad mulieres, mittere vero possis Diaconissam propter cogitationes improborum. Ac primum quidem cum mulieres baptizantur, unget quidem eis Diaconus frontem tantum oleo sancto; post eum vero illinet eas Diaconissa. Non enim opus est ut viri inspiciant feminas, &c.*

Secundum erat; foribus Ecclesię mulieribus tantum patentibus, præfere; sicut foribus, quā ingrederentur viri, Janitores, & qui Ostiarii dicit; erant præfecti. *d. Clem. lib. 2. cap. 15.* Per diversas enim portas viri & mulieres solebant ingredi Ecclesiam.

Tertium; Sicut munus Diaconi erat ungere oleo sacro mulierum, quę baptizabantur, frontes, ita Diaconissarum abstergere, ne aspicerentur à Viris. *d. Clem. d. loco & cap. 15.*

Quartum munus erat; Presbyteris ministrare, quando baptizabantur mulieres, propter honestatem; *d. Clem. d. lib. & cap. 32.* S. Epiphanius heresi 79. quę est Collyridianor. dicit; *Quamquam Diaconissarum in Ecclesia ordo sit, non tamen ad Sacerdotii functionem, aut ullam ejusmodi administrationem institutus est; sed ut muliebris sexus honestati consulatur: sive ut Baptismi tempore adsit; sive ut inspiciat, si quid passa sit, aut molestie pertulerit; sive ut cum nudandum est mulieris corpus, interveniat; ne virorum, qui sacris operantur, ad spectum sit exposita, sed à sola Diaconissa videatur, quę Sacerdotis mandato mulieris curam gerit, quo tempore vestibus exuitur: Quia in re, cum ordinis illius modestia, tum Ecclesiasticę discipline prudenter admodum ex canonis præscripto est consultum.* Dicit Concilium Nicænum I. *cap. 74.* hujusmodi Diaconissas ad hoc solum paratas esse, ut feminas in Baptismo suscipiant; & Concilium Carthageniense IV. *sub Anastasio cap. 12.* admonet, hujusmodi Diaconissas debere esse tam instructas ad Officium, ut possint apto, & sermone sano imperitas & mulieres rusticas, tempore, quo baptizandę sunt, qualiter

Orvinus
Personis
nes, Ecclesiastic

327

ter baptizatori interrogata respondeant, & qualiter accepto baptismate vivant, instruere.

Quintum; erat extra Ecclesiam; ut scilicet cum Episcopus domus mulierem aliquem mittere vellet, non mitteret Diaconum, quod infideles suspicarentur mali, sed mitteret *Diaconissam*. d. Clem. d. l. 3. cap. 15. Dicit S. Epiphanius *ad calcem libror. contra heres. in compendiar. doctrina. de Fide Catholica*. sic: *Diaconissas constitui in ministerium mulierum propter reverentiam, si opus fuerit, balnei gratia, aut visitationum, aut inspectionis corporum.*

Erat huiusmodi *Diaconissis* praescripta perpetua continentia; & *diaconissam*. Unde Concilio Romano Gregorius I. anathemate percutit quendam, nomine Adrianum, Ephilarati filium, qui ausu illi Epiphaniam Diaconam habebat in uxorem. Confirmat Concil. Aurelian. II. *can. 17.*

16 Postmodum, succedentibus temporibus, ex dicta ordinatione & multiplici munere Diaconissis concessio, iis forte insolentibus, & maiora conantibus prout innata est sexui femineo ambitio, *Diaconissarum* ordo abhinc annos quingentos aboleri coepit in utraque Ecclesia Graeca & Latina; eo modo, quo & Chorepiscoporum usus sublatus est, qui, cum in Ecclesia aliqua minora haberent officia, & praesimul maiora, fuerunt sublati. *can. Chorepiscopi. dist. 68.*

Abrogatus is Diaconissarum ordo primo apud Graecos in Concilio Laodicensi I. sub Sylvestro Papa anno 310. *can. 11.* ut referuntur *can. mulieres. dist. 32.* Et vivente Balsamone defierant esse Diaconissae in Oriente, ut testatur in *can. 15. Concil. Chalcedonensis.*

In Ecclesia verè Latina abrogatus in Concilio Arausicano I. *cap. 26.* his verbis; *Diaconissa omnimodo non ordinanda, si qua jam sunt, benedictioni, qua populo impenditur, capita submittant.* Et in Concilio Aureliano II. sub Papa Sylvesterio *cap. 18.* Placuit, ut nulli postmodum *feminae Diaconalis benedictio pro conditionis huius fragilitate credatur.*

Sed adhuc post dictum Concilium Arausican. I. de Diaconissarum ordinatione reperitur mentio; imò post Aurelianum & Turonense II. in libro inscripto *Ordo Romanus*; Scripto post S. Benedicti *can. 17.*

pora. Frequens ejus, regulæque ejus in eo mentio. *Barbos. jur. Eccl. univ. lib. 1. cap. 36. num. 11.*

Fuerunt etiam multo infrequentiores Diaconissæ antiquitus in Occidente, quam in Oriente. Vix enim Rituales antiqui seu Sacramentaria earum faciunt mentionem. Petrus Pictaviensis primus Lombardi commentator in *Gloss. sup. sentent. lib. 4. dist. 20. lit. F.* septem distinguens velorum genera, unum tribuit Diaconissis, sed desuisse scribit. *Est, inquit, velum ordinationis in Diaconissis quadragesimo anno, sed abiit in desuetudinem.*

TITULUS VI.

De Subdiaconis.

SUMMARIA.

1. Subdiaconatus ordo an Sacramentum, olim dubium.	6. Consecratus ut sit calix, an necessarium.
2. Ut an ei annexus calculatus.	7. An tota materia absoluitur in traditione Ejus.
3. An circa eum possit dispensare Papa.	8. Subdiaconatus qua forma.
4. Ad Subdiaconum quaetas requisita.	9. An manus impositio de substantia.
5. Que hujus Ordinis materia.	10. Subdiaconorum quod officium.

Subdiaconi, (de quibus nunc loquendum,) dicuntur Græcè Hypodiaconi; quasi subministrantes Diaconis. *can. Cleros vers. Hypodiaconus. dist. 21.*

An ordo illorum sit Sacramentum controvertitur; T t Affirmant,

Orvinus
Personis
nes, Ecclesiæ

32 IV.